

88102964

International Baccalaureate®
Baccalauréat International
Bachillerato Internacional

**LATIN
HIGHER LEVEL
PAPER 2**

Tuesday 16 November 2010 (morning)

2 hours

INSTRUCTIONS TO CANDIDATES

- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Answer four questions from two genres only.

Answer **four** questions from two genres **only**. These questions should be taken from the **two** genres you have studied.

Genre: Elegiac and Lyric poetry

Question 1. Horace *Odes* 3.1.1–16

odi profanum volgus et arceo.
favete linguis: carmina non prius
audita Musarum sacerdos
virginibus puerisque canto.

5 regum timendorum in proprios greges,
reges in ipsos imperium est Iovis,
clari Giganteo triumpho,
cuncta supercilio moventis.

10 est ut viro vir latius ordinet
arbusta sulcis, hic generosior
descendat in campum petitor,
moribus hic meliorque fama

15 contendat, illi turba clientium
sit maior: aequa lege Necessitas
sortitur insignis et imos,
omne capax movet urna nomen.

- (a) *odi ... canto* (lines 1–4). In what context would an announcement of this kind have normally been made? What is especially different in the use Horace makes of it? Which particular features of the announcement receive emphasis here? [3 marks]
- (b) *regum ... moventis* (lines 5–8). Explain the function of the generalization made in these lines. [2 marks]
- (c) Translate *est ut ... contendat* (lines 9–13). [3 marks]
- (d) *aequa ... nomen* (lines 14–16). What idea of death emerges from these lines? [2 marks]

Genre: Elegiac and Lyric poetry**Question 2. Catullus 44**

o funde noster seu Sabine seu Tiburs
 (nam te esse Tiburtem autumant quibus non est
 cordi Catullum laedere: at quibus cordi est,
 quovis Sabinum pignore esse contendunt),
 5 sed seu Sabine sive verius Tiburs,
 fui libenter in tua suburbana
 villa malamque pectore expuli tussim,
 non inmerenti quam mihi meus venter,
 dum sumptuosas appeto, dedit, cenas.
 10 nam, Sestianus dum volo esse conviva,
 orationem in Antium petitozem
 plenam veneni et pestilentiae legi.
 hic me gravedo frigida et frequens tussis
 quassavit usque dum in tuum sinum fugi
 15 et me recuravi otioque et urtica.
 quare reffectus maximas tibi grates
 ago, meum quod non es ultra peccatum.
 nec deprecor iam, si nefaria scripta
 Sesti recepso, quin gravedinem et tussim
 20 non mihi, sed ipsi Sestio ferat frigus,
 qui tunc vocat me cum malum librum legi.

- (a) What is the occasion prompting this poem? [2 marks]
- (b) What was the Sabino-Tiburine territory known for? Why is it mentioned by Catullus in this poem? [2 marks]
- (c) Two interpretations of this poem are distinguished by reading *legi* or *legit* in line 12 and line 21. Discuss the differences you think the choice of reading makes. [8 marks]

Genre: Epic**Question 3. Virgil *Aeneid* 6.385–407**

385 navita quos iam inde ut Stygia prospexit ab unda
per tacitum nemus ire pedemque advertere ripae,
sic prior adgreditur dictis, atque increpat ultro:
“quisquis es, armatus qui nostra ad flumina tendis,
fare age, quid venias, iam istinc, et comprime gressum.
390 umbrarum hic locus est, somni noctisque soporae;
corpora viva nefas Stygia vectare carina.
nec vero Alciden me sum laetatus euntem
accepisse lacu, nec Thesea Pirithoumque,
dis quamquam geniti atque invicti viribus essent.
395 Tartareum ille manu custodem in vincla petivit,
ipsius a solio regis, traxitque trementem;
hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.”
quae contra breviter fata est Amphraysia vates:
“nullae hic insidiae tales; absiste moveri;
400 nec vim tela ferunt; licet ingens ianitor antro
aeternum latrans exsanguis terreat umbras,
casta licet patruī servet Proserpina limen.
Troius Aeneas, pietate insignis et armis,
ad genitorem imas Erebi descendit ad umbras.
405 si te nulla movet tantae pietatis imago,
at ramum hunc” (aperit ramum, qui veste latebat)
“adgnoscas.” tumida ex ira tum corda residunt.

- (a) *navita ... essent* (lines 385–394). How does the poet characterize Charon in this passage? Select **three** words or phrases to justify your answer. [3 marks]
- (b) Translate *Tartareum ... adorti* (lines 395–397). [3 marks]
- (c) *Troius ... umbras* (lines 403–404). What does the Sybil intend to achieve by these words? How does she do it? [2 marks]
- (d) *at ramum ... latebat* (line 406). What rhetorical devices does the poet use in this line? What is their effect? [2 marks]

Genre: Epic**Question 4. Virgil *Aeneid* 6.777–797**

quin et avo comitem sese Mavortius addet
 Romulus, Assaraci quem sanguinis Ilia mater
 educet. viden, ut geminae stant vertice cristae,
 780 et pater ipse suo superum iam signat honore?
 en, huius, nate, auspiciis illa incluta Roma
 imperium terris, animos aequabit Olympo,
 septemque una sibi muro circumdabit arces,
 felix prole virum: qualis Berecyntia mater
 785 invehitur curru Phrygias turrita per urbes,
 laeta deum partu, centum complexa nepotes,
 omnis caelicolas, omnis supera alta tenentis.
 huc geminas nunc flecte acies, hanc aspice gentem
 Romanosque tuos. hic Caesar et omnis Iuli
 790 progenies magnum caeli ventura sub axem.
 hic vir, hic est, tibi quem promitti saepius audis,
 Augustus Caesar, divi genus, aurea condet
 saecula qui rursus Latio regnata per arva
 Saturno quondam, super et Garamantas et Indos
 795 proferet imperium: iacet extra sidera tellus,
 extra anni solisque vias, ubi caelifer Atlas
 axem umero torquet stellis ardentibus aptum.

- (a) Translate *quin ... educet* (lines 777–779). [2 marks]
- (b) Scan *extra ... aptum* (lines 796–797). [2 marks]
- (c) Discuss the language and style of Anchises' speech (lines 777–797). Select **four** words or phrases from the text to support your argument. [8 marks]

Genre: Historiography**Question 5. Livy 1.56.10–13**

quo postquam ventum est, perfectis patris mandatis cupido incessit animos
 iuvenum sciscitandi ad quem eorum regnum Romanum esset venturum. ex infimo
 specu vocem redditam ferunt: “imperium summum Romae habebit, qui vestrum
 primus, o iuvenes, osculum matri tulerit.” Tarquinius, ut Sextus, qui Romae
 5 relictus fuerat, ignarus responsi expertusque imperii esset rem summa ope taceri
 iubent; ipsi inter se, uter prior, cum Romam redisset, matri osculum daret,
 sorti permittunt. Brutus alio ratus spectare Pythicam vocem, velut si prolapsus
 cecidisset, terram osculo contigit, scilicet quod ea communis mater omnium
 mortalium esset. reditum inde Romam, ubi adversus Rutulos bellum summa
 10 vi parabatur.

- (a) *quo ... venturum* (lines 1–2). Name **two** things that happened when the brothers arrived at Delphi. [2 marks]
- (b) Translate *ex ... tulerit* (lines 2–4). [3 marks]
- (c) *Tarquinius, ... permittunt* (lines 4–7). What action do the Tarquinius take after hearing the answer of the oracle? Why did they decide to take such action? [3 marks]
- (d) *Brutus ... esset* (lines 7–9). How did Brutus interpret the Pythian oracle? What action did he take based on his interpretation? [2 marks]

Genre: Historiography

Question 6. Livy 1.5.5–7

iam inde ab initio Faustulo spes fuerat regiam stirpem apud se educari; nam et expositos iussu regis infantes sciebat et tempus, quo ipse eos sustulisset, ad id ipsum congruere; sed rem immaturam nisi aut per occasionem aut per necessitatem aperiri noluerat. necessitas prior venit; ita metu subactus Romulo rem aperit. forte et
5 Numitori, cum in custodia Remum haberet audissetque geminos esse fratres, comparando et aetatem eorum et ipsam minime servilem indolem tetigerat animum memoria nepotum; sciscitandoque eo demum pervenit, ut haud procul esset quin Remum agnosceret. ita undique regi dolus nectitur. Romulus non cum globo iuvenum—nec enim erat ad vim apertam par—, sed aliis alio itinere iussis certo
10 tempore ad regiam venire pastoribus ad regem impetum facit, et a domo Numitoris alia comparata manu adiuvat Remus. ita regem obtruncant.

- (a) *iam ... congruere* (lines 1–3). On what basis did Faustulus entertain the suspicion that he was bringing up in his house two children of royal blood? [2 marks]
- (b) *forte ... agnosceret* (lines 4–8). Give **two** reasons why Numitor has to be almost ready to acknowledge Remus as his grandson. [2 marks]
- (c) Select from this passage **four** words or phrases that, in your opinion, contribute to the quality of the narrative and explain how they do so. [8 marks]

Genre: Letters

Question 7. Pliny Letters 10.97

actum quem debuisti, mi Secunde, in excutiendis causis eorum, qui Christiani ad te delati fuerant, secutus es. neque enim in universum aliquid, quod quasi certam formam habeat, constitui potest. conquirendi non sunt; si deferantur et arguantur, puniendi sunt, ita tamen ut, qui negaverit se Christianum esse idque
5 re ipsa manifestum fecerit, id est supplicando dis nostris, quamvis suspectus in praeteritum, veniam ex paenitentia impetret. sine auctore vero propositi libelli <in> nullo crimine locum habere debent. nam et pessimi exempli nec nostri saeculi est.

- (a) *actum ... potest* (lines 1–3). What affair has prompted Trajan to write this letter to Pliny? Does Trajan approve of the way Pliny has conducted the affair? What reason does Trajan give? [3 marks]
- (b) *conquirendi ... impetret* (lines 3–6). What does Trajan forbid Pliny to do? What does Trajan suggest Pliny does when charges against the Christians are made? [3 marks]
- (c) *sine ... est* (lines 6–7). What further prohibition does Trajan make in these lines? Explain his reason for doing so. [2 marks]
- (d) Do you consider this letter to be an adequate reply to Pliny’s request for guidance? [2 marks]

Genre: Letters**Question 8. Pliny Letters 8.16**

confecerunt me infirmitates meorum, mortes etiam, et quidem iuvenum. solacia duo nequaquam paria tanto dolori, solacia tamen: unum facilitas manumittendi (videor enim non omnino immaturos perdisse, quos iam liberos perdidit), alterum quod permitto servis quoque quasi testamenta facere, eaque ut legitima custodio.

5 mandant rogantque quod visum; pareo ut iussus. dividunt donant relinquunt, dumtaxat intra domum; nam servis res publica quaedam et quasi civitas domus est. sed quamquam his solaciis acquiescam, debilitor et frangor eadem illa humanitate, quae me ut hoc ipsum permitterem induxit. non ideo tamen velim durior fieri. nec ignoro alios eius modi casus nihil amplius vocare quam damnum, eoque sibi

10 magnos homines et sapientes videri. qui an magni sapientesque sint, nescio; homines non sunt. hominis est enim adfici dolore sentire, resistere tamen et solacia admittere, non solaciis non egere. verum de his plura fortasse quam debui; sed pauciora quam volui. est enim quaedam etiam dolendi voluptas, praesertim si in amici sinu defleas, apud quem lacrimis tuis vel laus sit parata vel venia. vale.

- (a) *solacia ... custodio* (lines 1–4). Explain what Pliny calls his “two consolations”. [2 marks]
- (b) Translate *dividunt ... est* (lines 5–6). [2 marks]
- (c) Select and discuss **four** words or phrases that tell us about Pliny’s attitude towards slaves. What do they suggest about Pliny’s character? [8 marks]

Genre: Satire**Question 9. Juvenal 3.81–103**

horum ego non fugiam conchylia? me prior ille
 signabit fultusque toro meliore recumbet,
 advectus Romam quo pruna et cottana vento?
 usque adeo nihil est, quod nostra infantia caelum
 85 hausit Aventini baca nutrita Sabina?
 quid quod adulandi gens prudentissima laudat
 sermonem indocti, faciem deformis amici,
 et longum invalidi collum cervicibus aequat
 Herculis Antaeum procul a tellure tenentis,
 90 miratur vocem angustam, qua deterius nec
 ille sonat quo mordetur gallina marito?
 haec eadem licet et nobis laudare, sed illis
 creditur. an melior, cum Thaida sustinet aut cum
 uxorem comoedus agit vel Dorida nullo
 95 cultam palliolo? mulier nempe ipsa videtur,
 non persona, loqui; vacua et plana omnia dicas
 infra ventriculum et tenui distantia rima.
 nec tamen Antiochus nec erit mirabilis illic
 aut Stratocles aut cum molli Demetrius Haemo:
 100 natio comoeda est. rides, maiore cachinno
 concutitur; flet, si lacrimas conspexit amici,
 nec dolet; igniculum brumae si tempore poscas,
 accipit endromidem; si dixeris “aestuo,” sudat.

- (a) *me ... vento* (lines 81–83). What **two** important social occasions does Umbricius envisage when a Greek might be given precedence over him? [2 marks]
- (b) Translate *usque ... Sabina* (lines 84–85). [3 marks]
- (c) Identify the **two** mythological characters in line 89 and give a brief account of their story. [2 marks]
- (d) *rides ... sudat* (lines 100–103). How does Umbricius indicate the Greeks’ ability to imitate any behaviour? [3 marks]

Genre: Satire**Question 10. Juvenal 1.81–101**

ex quo Deucalion nimbis tollentibus aequor
 navigio montem ascendit sortesque poposcit,
 paulatimque anima caluerunt mollia saxa
 et maribus nudas ostendit Pyrrha puellas,
 85 quidquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
 gaudia, discursus, nostri farrago libelli est.
 et quando uberior vitiorum copia? quando
 maior avaritiae patuit sinus? alea quando
 hos animos? neque enim loculis comitantibus itur
 90 ad casum tabulae, posita sed luditur arca.
 proelia quanta illic dispensatore videbis
 armigero! simplexne furor sestertia centum
 perdere et horrenti tunicam non reddere servo?
 quis totidem erexit villas, quis fercula septem
 95 secreto cenavit avus? nunc sportula primo
 limine parva sedet turbae rapienda togatae;
 ille tamen faciem prius inspicit et trepidat ne
 suppositus venias ac falso nomine poscas:
 agnitus accipies. iubet a praecone vocari
 100 ipsos Troiugenas, nam vexant limen et ipsi
 nobiscum. “da praetori, da deinde tribuno.”

- (a) *ex quo ... est* (lines 81–86). What does Juvenal’s speaker claim in these lines? [2 marks]
- (b) Translate *ille ... accipies* (lines 97–99). [2 marks]
- (c) Explain **two** functions of lines 87–95 (*et quando ... avus*), showing how Juvenal moves from a general to a specific context. [8 marks]